

Komunikat Biura Rzecznika Praw Obywatelskich

dotyczący wystąpienia dr Janusza Kochanowskiego, Rzecznika Praw Obywatelskich, z dnia 13 marca 2009 r. do Ministra Sprawiedliwości-Prokuratora Generalnego w sprawie możliwości realizacji przez rząd polski wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008 r. (sygn. akt SK 25/07) stwierdzającego niezgodność z Konstytucją RP przepisu zezwalającego na długotrwałe przeludnienie aresztów śledczych i zakładów karnych oraz problemu wykonywania kar wobec osób, które z różnych przyczyn nie odbywają prawomocnie orzeczonej kary pozbawienia wolności.

26 maja 2008 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż przepis art. 248 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, dopuszczający możliwość przeludnienia aresztów śledczych i zakładów karnych, jest niezgodny z Konstytucją i traci moc obowiązującą z upływem osiemnastu miesięcy od dnia ogłoszenia tego wyroku w Dzienniku Ustaw, tj. 6 grudnia 2009 r. Przez wskazany w wyroku okres rząd polski powinien zlikwidować przepełnienie jednostek penitencjarnych, a więc zapewnić każdemu osadzonemu minimum 3 m powierzchni celi. W zasadzie powinien też doprowadzić do odpowiedniej zmiany art. 248 k.k.w., która będzie zgodna z treścią wyroku Trybunału.

W kwestii likwidowania przeludnienia można obecnie stwierdzić, że spełniane są założenia w przyjętym przez poprzedni rząd „Programie pozyskania 17.000 miejsc w jednostkach organizacyjnych więziennictwa w latach 2006-2009”. Jak bowiem wynika ze statystyki Centralnego Zarządu Służby Więziennej, w latach 2007-2008 rozmiary przeludnienia zakładów karnych i aresztów śledczych uległy istotnemu zmniejszeniu, zaś liczba miejsc zakwaterowania więźniów znacząco wzrosła. Na koniec roku 2007 i 2008 stany osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych wynosiły odpowiednio: 87.462 (110,9% pojemności) i 82.882 osób (99,7% pojemności), a liczba miejsc ich zakwaterowania: 78.883 i 83.112. Pewnym zagrożeniem dla realizacji Programu może być jednak deklarowane obecnie przez Ministerstwo Sprawiedliwości zmniejszenie - w ramach oszczędności budżetowych - wydatków w tym resorcie, jeżeli spowoduje to wstrzymanie inwestycji związanych z tworzeniem nowych miejsc zakwaterowania więźniów.

W związku z analizą zaludnienia aresztów śledczych i zakładów karnych, uwagę Rzecznika zwraca w szczególności znaczący spadek liczby osób tymczasowo aresztowanych. O ile na koniec 2006 i 2007 roku ich stan wynosił odpowiednio: 14.415 i 11.441 osób (16,7 i 13 % ogółu osób pozbawionych wolności), tak w dniu 31 grudnia 2008 roku zmalał do 8.926 osób (10,7%). Obecnie w aresztach śledczych przebywa najmniejsza liczba osób tymczasowo aresztowanych od roku 1990. Ponadto,

udział tych osób wśród ogółu osadzonych jest zdecydowanie niższy niż w szeregu państw europejskich i Stanach Zjednoczonych (np. Anglia i Walia - 16,3 %; Francja - 27,7 %; Hiszpania - 23,9; Niemcy - 16 %; Rosja - 15,6 %; Szwecja - 22,2 %; USA - 21 %; Włochy - 52,1 %). Zdaniem Rzecznika, tragiczne wydarzenia, jakie miały miejsce w ostatnim czasie w Polsce, związane z zabójstwami dokonanymi przez osoby, którym sądy uchyliły areszt tymczasowy, wskazują jednoznacznie, że ten środek zapobiegawczy nie zawsze jednak jest stosowany tam, gdzie istnieją ku temu poważne powody.

Nie zmalała natomiast liczba skazanych na karę pozbawienia wolności, którzy z różnych przyczyn nie odbywają tej kary. Sytuacja ta budzi u dr Janusza Kochanowskiego poważny niepokój, także w aspekcie możliwości zlikwidowania przeludnienia polskich więzień. Według statystyki Centralnego Zarządu SW, w dniu 31 grudnia 2008 r. oczekiwano na wykonanie 46.075 orzeczeń, które dotyczyły 39.818 osób. Aż 35.689 osób nie stawiało się do odbycia kary, pomimo upływu terminu. Ponadto, jak mi wiadomo, liczby te nie obejmują zastępczych kar pozbawienia wolności. W opinii Rzecznika, stan ten świadczy o słabości wymiaru sprawiedliwości w Polsce i wskazuje na potrzebę podejmowania przedsięwzięć, które doprowadzą do egzekwowania orzeczeń skazujących na bezwzględną karę pozbawienia wolności.

W swoim wystąpieniu dr Janusz Kochanowski, Rzecznik Praw Obywatelskich, zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

1. jak będzie przedstawiała się sytuacja w zakresie zaludnienia aresztów śledczych i zakładów karnych w przypadku wstrzymania - ze względów oszczędnościowych - inwestycji związanych z tworzeniem nowych miejsc zakwaterowania osób pozbawionych wolności;
2. jak będzie rozwiązywany problem wykonywania kar pozbawienia wolności wobec osób, które z różnych przyczyn nie odbywają prawomocnie orzeczonej kary.

Sprawa RPO- 515967-VII-702.2/05/JZ